

PROTIALKOHOLNÍ KOMISE

Podplukovník MUDr. Ivo PORTES

Stejně jako v jiných průmyslově vyspělých zemích, rozšířilo se i u nás nadměrné požívání alkoholu. Současný růst alkoholismu, který nepříznivě ovlivňuje celou řadu důležitých společenských vztahů a zájmů, je nutno připsat především podceňování jeho škodlivého vlivu, lhostejnosti a smířlivosti k tomuto stavu.

Často se setkáváme s názory, že škodlivost alkoholu se přehání, že požívání alkoholu je soukromou věcí každého občana, že pije za své apod. V naší socialistické společnosti nám při péči o všestranný rozvoj osobnosti každého občana v souladu se zájmy celé společnosti nemůže být lhostejné, že:

- chronický alkoholismus vede k postupnému morálnímu, duševnímu i tělesnému zchátrání jednotlivců, kteří jsou pak na obtíž společnosti, která je musí živit a léčit;

- alkohol snižuje pracovní výkon, oslabuje pracovní morálku;

- alkohol zavinuje četné pracovní i mimo-pracovní úrazy a je příčinou řady vážných tělesných i duševních chorob;

- alkohol je příčinou každé šesté sebevraždy;

- alkohol rozvrací rodinné vztahy a narušuje péči o výchovu a výživu dětí;

- alkohol je jednou z hlavních příčin narušování občanského soužití a soudní trestnosti.

Vidíme tedy, že důsledky alkoholismu působí škody společenské, hospodářské, právní, ale i zdravotní. Vzrůst nemístného požívání alkoholu a jeho škodlivé důsledky pro společnost si vynutily v prosinci 1962 vydání zákona č. 120 Sb., o boji proti alkoholismu. Zákon č. 120 organizuje a sjednocuje všechny státní orgány, všechny společenské, hospodářské a jiné organizace k rozhodnému a jednotnému úsilí v boji proti alkoholismu. Zákon je plně závazný i pro ozbrojené síly.

Hlavní prostředky boje proti alkoholismu spatřuje zákon především ve výchovné a osvětové činnosti, v rozšiřování výroby a prodeje kvalitních nealkoholických nápojů, v protialkoholních zdravotnických opatřeních, v zákazu podávání alkoholických nápojů a za určitých okolností i v postihu provinilých osob.

Protialkoholní boj je koordinován a metodicky veden Ústředním protialkoholním sborem při ministerstvu zdravotnictví. Členy tohoto sboru jsou zástupci ministerstev a jiných ústředních orgánů a společenských organizací. Ústřední protialkoholní sbor podává návrhy a náměty na rozvíjení a prohlou-

bení protialkoholního boje a sleduje všechna protialkoholní opatření.

V krajích a okresech řídí boj proti alkoholismu národní výbory, které plní všechny úkoly v boji proti alkoholismu ve spolupráci s dobrovolnými organizacemi, zejména s ROH, ČsČK, s Československým svazem tělesné výchovy, s Československým svazem pro spolupráci s armádou, s vedením podniků a závodů, s orgány JZD, SSM, s rodiči a školou.

Ke koordinaci a zabezpečení úkolů v boji proti alkoholismu zřizují národní výbory krajské, okresní a místní (nebo městské) protialkoholní sbory. Předsedou protialkoholního sboru je člen rady národního výboru, zpravidla předseda zdravotnické komise nebo komise školské a kulturní. Krajské protialkoholní sbory jsou metodicky vedeny Ústředním protialkoholním sborem, okresní protialkoholní sbory krajským protialkoholním sborem, místní (nebo městské) protialkoholní sbory okresním protialkoholním sborem.

Protialkoholní sbory jsou oprávněny vyžadovat pro svoji činnost podklady od jiných orgánů. Všechny orgány a organizace jsou povinny odpovědně se zabývat návrhy a doporučeními protialkoholních sborů, spolupracovat s protialkoholními sbory a iniciativně napomáhat v boji proti alkoholismu.

V podmínkách ČSLA je boj proti alkoholismu jedním z hlavních článků úsilí za upevnění kázně, je nedílnou součástí komplexu výchovy a výcviku vojáků, který organizují velitelé. V tomto úsilí plně využívají své nedílné velitelské pravomoci a autority i pomoci politických orgánů, stranických, mládežnických a odborářských organizací, orgánů vojenské prokuratury a vojenských soudů, zdravotnické služby apod.

Ve smyslu zákona č. 120/1962 Sb., o boji proti alkoholismu, byla na FMNO ustanovena protialkoholní komise ministerstva národní obrany, která je poradním orgánem ministerstva národní obrany.

Boj proti alkoholismu v ČSLA vychází z ustanovení Sb., FMNO č. 011/1971, přílohy 5. Sbírka určuje jednoznačně povinnosti velitelů a náčelníků všech stupňů na úseku boje proti alkoholismu. Nařizuje zejména přísně dbát na dodržování protialkoholních předpisů v dopravě, na všech rizikových pracovištích, při výcviku, cvičení apod., zabývat se podílem alkoholismu na kázeňských přestupcích a mimořádných událostech, odhalovat zdroje a příčiny alkoholismu a činit konkrétní opatření. Na základě této Sb. FMNO byly vytvořeny protialkoholní komise u útvarů a v posádkách jako poradní orgán velitele útvaru a velitele po-

sádky k cílevědomému boji proti alkoholismu. K zefektivnění boje proti alkoholismu a k centralizovanému řízení těchto útvarových a posádkových komisí byly vytvořeny protialkoholní komise svazků a svazů.

Složení protialkoholních komisí je následující:

předseda komise, sekretář, 3—4 členové komise. Předsedou je určován zástupce velitele, sekretářem komise by měl být vyšetřovatel nebo důstojník pro evidenci (pomocník náčelníka štábu). Členy komise jsou zpravidla dále příslušník politického oddělení, zástupce velitele pro technické věci, lékař, finanční náčelník.

Činnost protialkoholních komisí vychází z ustanovení zákona č. 120/1962 Sb., o boji proti alkoholismu. Je nutno zdůraznit, že protialkoholní komise byly vytvořeny jako poradní orgán velitele útvaru, posádky a jejich existence nemůže vést k tomu, aby na ně velitelé a náčelníci přenášeli odpovědnost v boji proti alkoholismu.

Podkladem pro činnost komise útvaru a posádky jsou měsíční statistické údaje o kázeňských přestupcích, trestné činnosti, vzniku mimořádných událostí a úrazovosti — vzniklé pod vlivem alkoholu, dále údaje o regresních opatřeních a protialkoholní léčbě. Těžiště práce protialkoholních komisí nemůže být však jen ve sběru informací, i když tyto informace jsou nezbytné, ale musí být především v komplexním rozboru příčin vedoucích k alkoholismu, mimořádným událostem, kázeňským přestupkům a trestné činnosti vlivem alkoholu. Výsledkem tohoto rozboru jsou návrhy veliteli na účinná opatření v předcházení všem těmto společensky negativním jevům a tendencím.

Úkolem protialkoholních komisí je vyhodnocovat dodržování protialkoholních předpisů v dopravě, na rizikových pracovištích, při výcviku, cvičeních apod.

Dalším úkolem je prohloubení protialkoholní propagandy a intenzivnějšího využívání v propagandě proti alkoholismu tisku, televize, rozhlasu a filmu.

Velkou pozornost musí komise věnovat osobnímu volnu vojáků a především využití volného času o sobotách a nedělích.

Komise se podílejí dále na zlepšení kulturního a sportovního vyžití vojáků a prostředí, v němž vojíci žijí.

Důležitou činností protialkoholních komisí je provádění preventivních individuálních pohovorů s vojáky se sklonem k alkoholismu a poskytování účinné pomoci zejména mladým velitelům při jejich úsilí v boji proti alkoholismu. Je účelné zaměřit preventivní činnost zejména na skupiny vojáků, u nichž sklon k alkoholismu by měl zvlášť negativní důsledky (řidiči motorových vozidel apod.).

Členové protialkoholních komisí musí nejen znát zákon č. 120/1962 Sb., ale musí se též aktivně podílet na rozšíření znalostí zákona u všech příslušníků útvarů, zejména velitelského sboru.

Komise nemohou pracovat živelně. Pro svoji činnost musí mít vypracovaný plán, rovněž tak musí být stanoveny povinnosti jednotlivých členů komise.

Činnost komise řídí předseda komise, jednotliví členové komise se podílejí na činnosti podle své odbornosti. Finanční náčelník a sekretář komise sbírají podklady pro vyhodnocení. Finanční náčelník vyhodnocuje hmotné ztráty vlivem alkoholu, ZVT sleduje a vyhodnocuje podíl alkoholu na mimořádných událostech při provozu a opravě techniky, hlavní lékař se podílí na osvětové práci, vede přehled provedených osvětových akcí s protialkoholní tematikou, dále vede pro komisi přehled dispenzarizovaných vojáků se sklonem k alkoholu, přehled vyšetřených vojáků pro opilost, počet případů, kde navrhl vymáhání regresní částky 100,— Kčs, a konečně seznam úrazů, na jejichž vzniku měl podíl alkohol. Všichni členové komise se ovšem musí účinně podílet na rozboru příčin a zejména na vypracování hodnotných návrhů veliteli na účinná opatření.

Protialkoholní komise musí ve svém úsilí využívat stranických, mládežnických a odborářských organizací, příslušníků vojenské justice a vojenských soudů a samozřejmě i zdravotnické služby.

Posádkové protialkoholní komise se kromě toho zaměří na prohloubení součinnosti s národnými výbory a teritoriálními protialkoholními sbory. Je nutné skloubit protialkoholní komisi s těmito sbory na základě situace v jednotlivých útvech a posádkách. Projednat s protialkoholními sbory, aby důsledněji vyvozovaly závěry i proti civilním osobám, které porušují vůči vojákům ustanovení zákona č. 120/1962 Sb. Usilovat o to, aby protialkoholní sbory v těsné spolupráci se Svazarmem věnovaly dostatek pozornosti intenzivní protialkoholní výchově branců.

Protialkoholní komise svazků a svazů sledují činnost protialkoholních komisí útvarů a posádek, metodicky je řídí a náročně kontrolují. Vyhodnocují činnost těchto komisí, zobecňují dobré zkušenosti, poukazují na chyby a nedostatky, sledují celkový trend vývoje boje proti alkoholismu u útvarů a v posádkách, jeho účinnost a navrhuji veliteli svazku nebo svazu cílevědomá opatření, která by operativně i dlouhodobě ovlivňovala a zefektivňovala boj proti alkoholismu vojsk. Rozborovou a vyhodnocovací činnost provádějí komise v pravidelných intervalech a k tomu vedou příslušnou dokumentaci.

Spolupráce s orgány lidosprávy v otázkách plnění zákona č. 120/1962 Sb., zejména potravinářskými podniky a náležitá kontrola ne-

ztrácejí ani zde své místo v činnosti komisí, právě jako provádění preventivních pohovorů a osobní angažovanost a iniciativa jednotlivých členů protialkoholních komisí.

V roce 1973 bylo přijato předsednictvem vlády ČSSR usnesení č. 121 o opatřeních proti alkoholismu a jiným toxikomaním. Usnesení a také nedostatky, které se vyskytovaly v činnosti protialkoholních komisí útvarů a posádek vedly k nutnosti vytvořit komise u nadřízených velitelství (protialkoholní komise svazku a svazu), které by operativním i dlouhodobým odborným vedením tyto nedostatky odstranily a zefektivnily boj proti alkoholismu.

Které to byly hlavní nedostatky v činnosti protialkoholních komisí útvarů a posádek?

Především to byla formálnost v činnosti komisí. Jednotlivé komise se spíše zaměřují na evidenci, podstatně méně na rozbor příčin a ovlivnění vojáků. Málo je využíváno protialkoholní propagandy, právní propagandy a především individuální výchovné práce s jednotlivci, zejména s řidiči, mladými vojáky z povolání a vojáky soudně trestanými. Protialkoholní komise se také doposud málo podílely na rozšíření znalostí zákona č. 120/1962 Sb., zejména mezi velitelským sborem. Nebyla ujednocena dokumentace komisí, nejsou přesně stanoveny povinnosti jednotlivých členů komise.

U útvarů existuje sice evidence vojáků se sklonem k alkoholismu, není však prováděno vyhodnocení jejich dispenzarizace, nebo vyhodnocení se provádí až v souvislosti s negativními projevy těchto osob. Celkové množství případů poskytnutí lékařské pomoci opilým vojákům se nekryje s počtem skutečně vymáhané regresní částky 100,— Kčs. Rozdíl mezi počtem případů, kdy tato regresní částka byla navržena, a počtem, kdy byla skutečně vymáhána, svědčí o tom, že velitelé poměrně často využívali možnosti prominout placení této částky. Rovněž plány komisí nebyly na požadované úrovni. Frekvence pracovních jednání protialkoholních komisí v průběhu roku byla nestejná. Pohybovala se od 14 dnů do 3 měsíců. Impulsem pro jednání komisí byla však většinou mimořádná událost vyvolaná vlivem alkoholu, nebo současná nepříznivá situace u útvaru nebo v posádce, nikoli hledání nových forem práce a navrhování preventivních opatření.

Komise nevěnovaly dostatek pozornosti zabezpečování a řízení osobního volna vojáků. Nebylo dostatečně využíváno organizací SSM. Nebylo vžitě a organizačně podchycené předávání zkušeností nejúspěšnějších protialkoholních komisí, ani nebyla stanovena objektivní kritéria pro srovnání úspěšnosti činnosti protialkoholních komisí.

Poukázání na tyto nedostatky v činnosti některých protialkoholních komisí nemá za cíl znevažování dosavadní společensky záslužné práce protialkoholních komisí, ale sleduje odstranění nedostatků, oproštění od formálnosti v činnosti komisí s cílem dosáhnout stav, kdy se protialkoholní komise stanou významným poradním orgánem a pomocníkem velitelů v boji proti alkoholismu v podmínkách ČSLA.

V příloze je uvedena činnost a druh pomocné dokumentace hlavního lékaře v protialkoholní komisi, kterou po zkušenostech doporučují.

Příloha č. 1

Činnost a dokumentace hlavního lékaře v protialkoholní komisi

a) Činnost:

Do plánu protialkoholní komise prosadí zařazení:

- zdravotnické osvěty s protialkoholní tematikou;
- všechny ostatní akce, které zdrav. služba plánuje provádět v protialkoholní výchově;

Při pravidelných zasedáních komise (1krát měsíčně):

- informuje komisi o konkrétních případech zachycených vojáků;
- seznámí komisi s návrhy na vyšetření vojáků v protialkoholní poradně VN;
- informuje komisi o návrzích na léčení v protialkoholní léčebně;
- účastní se pohovorů s vojáky před protialkoholní komisí útvaru;
- informuje komisi o počtu regresních vymáhání nákladů za vyšetření, léčbu a pracovní neschopnost;

— přispívá návrhy k organizaci osobního volna vojáků;

— účastní se vyhodnocení možnosti konzumace nealkoholických nápojů u útvaru.

Při mimořádných zasedáních se protialkoholní komise v konkrétních případech zaměřuje na:

- rozbor úrazů způsobených vlivem alkoholu;
- rozsah poškození zdraví vlivem alkoholu;
- rozbor společenských a individuálních příčin vzniku alkoholismu v jednotlivých případech;
- návrh vhodných opatření.

b) Dokumentace, která slouží hlavnímu lékaři jako podklad pro jeho činnost v protialkoholní komisi:

— plán zdrav. osvětové činnosti a přehled o provedení akcí zdravotnické osvěty s protialkoholní tematikou u jednotek, štábu s údaji o počtu účastníků a druhu akce;

— přehled úrazů způsobených vlivem alkoholu s rozbohem příčin;

— přehled vojáků, kteří jsou v dispenzarizaci pro sklon k požívání alkoholu a návrh na jednotlivá opatření vedený v Seznamu osob pod stálým lékařským dohledem;

— počet vojáků vyšetřených pro opilost, počet a forma vymáhání úhrady za ošetření lékařem, počet případů, kdy jeho návrh nebyl realizován;

— přehled návrhů na řešení závad v organizaci osobního volna vojáků a dalších závad podle konkrétních podmínek útvarů.